

ДЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА В ОГЛЕДАЛОТО НА МОДЕРНОСТТА

Σούλα Οικονομίδου. *Χίλιες και μία ανατροπές. Η νεοτερικότητα στη λογοτεχνία για μικρές ηλικίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2011, 303 σελ.
ISBN 978-960-16-4197-3

Весела Белчева, Свилен Станчев
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Автор на представената тук книга (в превод на български *Хиляда и един обрата. Модерността в литературата за деца*) е Анастасия (Сула) Икономиду – преподавател в Катедрата по предучилищна педагогика към Педагогическия факултет на Тракийски университет „Демокрит“, Гърция.

В търсене на отговор на въпроса доколко са се променили книгите за деца през последните петдесет години д-р Икономиду застъпва тезата, че са настъпили хиляда и един обрата както в това, което съвременните детски книги казват на малките си читатели, така и в начините, по които го казват.

Книгата е организирана в два основни тематични ракурса. Първият от тях е да се покажат начините, по които модерността се отразява в литературата за деца, като за целта авторката е избрала девет репрезентативни детски книги – гръцки, чуждестранни, преведени на гръцки, както и чуждестранни, които не са преведени – и ги е анализирала от гледна точка на езика, сюжета, героите, разказвача, а също и на илюстрациите в тях. По този начин тя посочва онези елементи, които ги отличават от книгите на детския литературен канон и ги поставят в категорията на съвременната литература за деца.

Вторият ракурс в изложението е да се очертае въздействието, което такива съвременни книги могат да оказват върху малките читатели. Авторката изследва, от една страна, смисловите конструкти, които съвременните детски книги създават у своите читатели по отношение на света, в който живеят, а

също и по отношение на мястото, което те заемат или се очаква да заемат в този свят. С други думи, С. Икономиду изследва онзи вид идеологическо позициониране, което детските книги конструират, и начините, по които това позициониране се използва за социализацията на малките читатели. От друга страна, авторката очертава въздействието, което имат детските книги по отношение на самото четене като изживяване. Основните въпроси, които Икономиду поставя, са как детските книги „учат“ своите читатели да възприемат литературните текстове и художествените илюстрации, както и по какви начини те помагат на малките деца да възприемат четенето като изживяване, което да съхранят за цял живот.

Теоретичната отправна точка на тази книга е тезата, че литературната творба не може да се анализира извън контекста на историческите, културно-обществени и идеологически събития, т.е. извън обстоятелствата, повлияли върху нейното създаване. По тази причина първа глава на книгата разглежда преди всичко параметрите, които предопределят появата на съвременните книги за деца – идеологическите събития след 1960 година, новите разбирания за ролята на автора и на литературата като цяло, както и последвалите промени в литературните похвати, в естетиката и стила на литературния текст.

Втората глава представлява изложение на основните теоретични въпроси, преплитачи се в анализите на избраните детски книги, които следват по-нататък. Един такъв въпрос е относно начините, по които идеологията „прониква“ в литературните текстове, но също и начините, по които идеологията може да бъде „разчетена“ в текста или в илюстрациите на една детска книга.

Друг въпрос, разгледан от С. Икономиду, са начините, по които се постига конструирането на значенията в една литературна творба: дали се „диктуват“ от автора, или се конструират от читателите. И ако е така, доколко свободни са читателите да ги конструират. Според д-р Икономиду значенията, които се създават при четенето на литературен текст, са резултат от диалектичката връзка между текста и читателите.

Интересен проблем, подробно разискван в книгата, е този за читателската аудитория на детска литература, тъй като това е един доста сложен въпрос. Авторката поставя акцент върху следните основни точки: а) всеки (възрастен) писател има в съзнанието си определено схващане за „детско“, когато пише за деца, и това схващане, естествено, се отразява на начина му на писане; б) схващането за това какво е „детско“ е идеологически конструкт, който неизбежно се променя във времето; в) тъй като нашето разбиране за това какво представляват или би трябвало да представляват децата през последните петдесет години се е изменило значително, какво и как сме написали за деца през тези петдесет години, също е претърпяло значителни промени. В резултат на това, ако сравним една съвременна книга за деца с такава от 1920 година, ще усетим разликите в типа читател, за който едната и другата са предназначени.

Като взема предвид горепосочените теоретични проблеми, С. Икономиду по задълбочен и вълнуващ начин анализира девет репрезентативни съвременни книги – пет с илюстрации и четири без илюстрации.

В последната глава на книгата се извеждат заключенията от изследването, като авторката поставя акцент върху факта, че иначе различните съвременни детски книги имат две общи черти. Първата е, че във всички тях се полагат огромни усилия за „обръщане“ на традиционните теми, традиционните нарративни форми, както и на стереотипните идеологии от детския литературен канон – така те въздействат върху социализацията на малките си читатели по един освобождаващ начин. Втората им обща черта е стремежът да се създаде нов вид дете-читател: такова, което участва в конструирането на значенията в четената от него книга. Такъв читател не се поддава на емоционалните асоциации, които поражда литературният текст, а се дистанцира по един критичен начин от това, което чете.

Книгата на Сула Икономиду е принос в литературния анализ и едновременно с това ценен образователен материал за работещите в областта на предучилищната и началната училищна педагогика и ранното чуждоезиково обучение.

CHILDREN'S LITERATURE AS A REFLECTION OF MODERNITY

✉ **¹Dr. Vesela Belcheva, Assoc. Prof., ²Dr. Svilen Stanchev, Assoc. Prof.**

University of Veliko Tarnovo
2, T. Tarnovski Str.

5003 Veliko Tarnovo, Bulgaria

E-mail: ¹vbeltscheva@yahoo.com, ²sbstanchev@yahoo.co.uk